

TÜRKİYE'DE KAPLICA KULLANIMININ BUGÜNKÜ DURUMU *

DOÇ.DR.NERGİS YÜZBAŞIOĞLU **
DR. ALİ YAMEN
MSC.BİO. HALET DEMİRTAŞ
PROF.DR.NURTEN ÖZER

Ülkemizin zengin doğal kaynaklarından biri olan maden suları yüzyıllardır Anadolu insanı tarafından şifa bulmak amacıyla kullanılmaktadır.

Çoğunda sağlık ve hijyenik tedbirlerin yetersiz olmasına rağmen, halkımızın kaplıcalara olan yoğun ilgisi artarak devam etmektedir. Sınırlı sayıda da olsa sağlık tesisi bulunan kaplıcalardan faydalanmak için 1-2 yıl sıra beklemekte ve bazen yatak sorunu nedeniyle kürler 1-2 hafta olarak uygulanmaktadır.

Halkımızın yoğun ilgisini bilinçli yönlendirmek ve kaplıca kullanımını tıbbın gerçeklerine uygun yapılabilmesi için her şeyden önce bugünkü durumun tesbit edilmesi gereklidir. Biz bu çalışmamızda Türkiye genelindeki mevcut kaplıcaların sayılarını, kullanım süreleri, konaklama ve yatak kapasiteleri ile kaplıcayı kullanan kişi sayısını tesbit etmeyi amaçladık.

MATERYAL VE YÖNTEM

Bu çalışma, anabilim dalımızca hazırlanmış standart anket formlarının 1989 Kasımında 67 il sağlık müdürlüğüne gönderilmesiyle gerçekleştirildi.

Standart anket formlarında il sınırları içindeki kaplıca kaynak sayıları, açık oldukları süreler (ay olarak) yatak sayıları (Otel, pansiyon, çadır, hastane olarak) ile kaplıcayı kullananların sayısı hakkında bilgi isteniyordu.

Gelen bilgilerdeki bazı yetersizlikler, yinelenen yazışmalar ve telefon görüşmeleri ile giderilmeye, veriler olabildiğince standartize edilmeye çalışıldı. İl sağlık müdürlüklerinin verdiği bilgiler ışığında ülkemiz kaplıcalarının durumu ve çeşitli olanakları, ülke genelinde ve bölgelere göre değerlendirildi.

Çalışmanın planlandığı dönemde TC il sayısı 67 olduğundan 1989 yılından sonra il olan ilçelerimiz 67 il kapsamında yer almaktadır.

ARAŞTIRMA BULGULARI

a) Bölgeler İtibariyle Durum

1) 67 ilimizin 44 tanesinde 151 adet kullanılan kaplıca kaynağı olduğu, 23 ilimizde ise kaplıca bulunmadığı bildirilmiştir.

2) Marmara bölgesindeki 10 ilin 6 tanesinde kaplıca bulunduğu (19 kaynak) bildirilmiştir. Ayrıca 896.794 kişinin kaplıcalardan faydalandığı bölgede toplam 7457 yatak bulunmaktadır.

3) Ege bölgesindeki 8 ilin tümünde kaplıca bulunmaktadır (54 kaynak). 2.201.126 kişinin kaplıcalardan faydalandığı bölgede toplam olarak 2195 yatak bulunmaktadır.

4) Akdeniz bölgesindeki 7 ilin üçünde kaplıca bulunmaktadır (4 kaynak). 130.500 kişinin kaplıcalardan faydalandığı bölgede 2195 yatak bulunmaktadır.

5) İç Anadolu bölgesindeki 10 ilin tümünde kaplıca bulunmaktadır (24 kaynak). 2.138.050 kişinin kaplıcalardan faydalandığı bölgede 11.440 yatak bulunmaktadır.

6) Karadeniz bölgesindeki 14 ilin 8'inde kaplıca bulunmaktadır (22 kaynak). 91.281 kişinin kaplıcalara gittiği bölgede 1745 yatak bulunmaktadır.

7) Doğu Anadolu bölgesindeki 12 ilin 7'sinde kaplıca bulunmaktadır (25 kaynak) 480.472 kişinin kaplıcalardan yararlandığı bölgede 431 yatak bulunmaktadır.

8) Güneydoğu Anadolu bölgesindeki 6 ilin 2'sinde kaplıca bulunmaktadır (13 kaynak). 655.000 kişinin kaplıcalara gittiği bölgede 340 yatak bulunmaktadır.

b) Türkiye Genelindeki Durum

Türkiye genelindeki 44 ilde

(*) I. Ulusal Balneoloji ve Tıbbi Biyometeoroloji Kongresi'nde bildiri olarak sunulmuştur.

(**) Tüm yazarlar I.U. Tıp Fakültesi Tıbbi Ekoloji ve Hidro-Klimatoloji Anabilim Dalı'nda görevlidirler.

151 kaynak, 34,895 yatak ve kaplıcaya giden sayısı 6.593.223 kişi olarak tesbit edilmiştir. Ege ve İç Anadolu bölgelerindeki tüm illerde kaplıca bulunmaktadır. Diğer elde edilen sonuçlar şu şekildedir:

1) Turizm amaçlı yıldızlı otellerin 3300 yatağından 2108'i Marmara bölgesinde, 723'ü Ege bölgesindedir.

2) 151 kaynağın 78 tanesi 12 ay hizmet sunmaktadır.

3) Bizim çalışmamızda kullanılan kaplıca sayısı 151 olarak bulunmuştur. Özer ve arkadaşları tarafından yapılan bir çalışmada 154 adet kaplıca tesisinin var olduğu bildirilmiştir (Özer 1984: 2-9). Çimşit ise Türkiye'de 1300'den fazla kaplıca ve maden suyu bulunduğunu ve bu kaynaklardan 229'unun işletildiğini belirtmektedir (Çimşit 1986 : 190). Başak'a göre ise Türkiye'de bilinen maden suyunun adeti 1500'ün üstündedir (Başak, 1986 137).

4) Bizim çalışmamızda en fazla kaynak Ege bölgesinde (toplam 54 kaynak) saptanmıştır. Bunu 24 kaynak ile İç Anadolu bölgesi izlemektedir. Ayrıca her iki bölgedeki tüm illerde kaplıca bulunmakta olup, küristlerin % 66'sı bu iki bölgededir (Ege bölgesi 2.201.126; İç Anadolu bölgesi 2.138.050).

5) Bizim yaptığımız çalışmada toplam yatak kapasitesi 34.895 bulunmuştur. Bu yatakların 16.382'si otellere ait olup, bunların 3.300 tanesi turizm işletme belgesine sahiptir. Tek yıldızlı otellerdeki yatak kapasitesi 510; iki yıldızlılarda 157; üç yıldızlılarda 1469; dört yıldızlılarda 402 ve beş yıldızlı otellerde ise, 762'dir.

6) Turizm işletme belgeli otellerin çoğunluğu (2108 adet yatak) Marmara bölgesinde bulunurken, Ege bölgesinde 723, İç Anadolu bölgesinde 285, Karadeniz bölgesinde 140 ve Doğu Anadolu böl-

gesinde ise 44 tane turizm işletme belgeli yatak bulunmaktadır.

7) 1977 yılındaki çalışmada 2.566.500 olarak bulunan kürist sayısı; 1982 yılında 2.950.000; 1990'da ise 6.593.223 sayısına ulaşmıştır. 10 yılda kürist sayısında % 100'ün üzerinde bir artış bulunmaktadır. Aynı yıllarda bildirilen tesis sayısı 229 iken, bugün 151 olarak bulunmuştur. Kaplıcaya rağbetin artmasına karşın tesis sayısında artış olmamış, tersine bir gerileme gözlenmiştir. Gerileminin nedeni, tesislerin kapanışı veya bir kısmının sağlık müdürlüklerince "tesis" olarak dikkate alınmaya değer bulunmayacak düzeyde küçük ve ilkel olmaları olabilir.

8) Ülkemizde 1500'ü aşkın kaynak bilinmesine rağmen, ancak 151'i hizmete açık durumdadır. Bu da kaynaklarımızdan ancak % 10 oranında yararlanılabileceğini göstermektedir.

9) Tesislerde Türkiye genelinde ortalama 190 kişiye yılda bir yatak düşmektedir. Yani bir yıl süresince 190 kişi bir yataktan yararlanmak zorundadır. Bir kişiye iki günden az bir süre düşmektedir. Bu da bize ülkemizde kaplıca kullanımının kür şeklinde kullanımından çok uzak olduğunu göstermektedir. Bölgeler arası eşitsizlikler çok çarpıcıdır.

10) Karadeniz bölgesinde 52 kişiye yılda bir yatak düşerken, Güneydoğu bölgesinde ise 1926 kişiye bir yatak düşmektedir. En çok kaynağa sahip (78 kaynak) ve en çok yoğun kaplıca kullanımının olduğu (toplam yatak toplamının % 66'sı) Ege ve İç Anadolu bölgeleri yatak başına düşen insan sayısı yönünden 4 ve 5. sıralarda yer almaktadır. Kaplıca kullanımını açısından 4. sırada yer alan Güneydoğu Anadolu bölgesi ise, yatak yönünden en geride yer almaktadır.

11) Yaptığımız araştırmada toplam kürist sayısı 6.593.223 ola-

rak saptanmıştır. Bu sayıya gün-birlik sayısı da dahildir. Bu sayı, ülkemiz nüfusunun (toplam ülke nüfusu 58.000.000 olarak kabul edildiğinde) % 11.3'üne tekabül etmektedir.

12) 1977 yılında yapılan bir araştırmaya göre, Türkiye'nin bir yıldaki günübirlikçi kürist sayısı 1.502.20, termal tesiste konaklayan kürist sayısı ise 1.164.300'dür (Çimşit 1986 :190). Çimşit'in 1982 SITH kongresinde sunduğu "Türkiye'de Sosyal Termalizm" adlı bildirisinde bu rakamın 2.950.000 civarında olduğu belirtilmektedir (Çimşit 1986 :190).

SONUÇ

Termal kaynaklarımızın çok azından faydalanabiliyoruz. Bu kaynaklardan yararlanma düzeyimiz çağdaş kür kavramından çok uzakta (ortalama olarak yılda kişi başına düşen yatak sayısı ikinin altındadır) ve ayrıca tesislerde tıbbi denetim eksikliği çarpıcı olarak görülmektedir. Hem mevcut tesislerin modernize edilmesi, hem de kaynak kullanımının artırılmasıyla insanların gereksinimini karşılayacak miktar ve kalitede tesisler kurulmalı, böylece doğal artışa yanıt verilirken; insanların sağlıklı ortamlarda kür yapmasına olanak hazırlanmalıdır. □

KAYNAKÇA

ÇİMŞİT, M., "Türkiye'de Sosyal Termalizm", Tıbbi Ekoloji ve Hidroklimatoloji Dergisi, 1986 SITH Kongresi Özel Sayısı, 1986.

ÖZER, N., "Kaplıca Tedavisinin Dünyadaki ve Ülkemizdeki Gelişmesi", Tıbbi Ekoloji ve Hidroklimatoloji Dergisi, Cilt II (2-3), 1984.

BAŞAK, E., "Türkiye Maden Sularının Fiziko-Kimyasal Yapılarına Göre Dağılımı", Tıbbi Ekoloji ve Hidroklimatoloji Dergisi 1986 SITH Kongresi Özel Sayısı, 1986.